

Advies over vakoverschrijdende eindtermen technische geletterdheid

Vlaamse Onderwijsraad

Kunstlaan 6 bus 6
BE-1210 Brussel

T +32 2 219 42 99
F +32 2 219 81 18

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies over vakoverschrijdende eindtermen technische geletterdheid

1 Situering

De Vlor ontving op 11 oktober 2011 een adviesvraag over vakoverschrijdende eindtermen (VOET) over technische geletterdheid voor de tweede en derde graad in het secundair onderwijs. Het gaat om een actualisering van de bestaande voor het aso en nieuwe eindtermen voor het bso, kso en tso. De overheid plant de invoering van deze eindtermen op 1 september 2012.

De Vlor ging na in welke mate het voorstel van de overheid haalbaar, aanvaardbaar en wenselijk is. Hij baseert zich hiervoor op de criteria voor de beoordeling van eindtermen die de Vlor eerder voorstelde.¹ Het advies werd voorbereid door een werkgroep ad hoc van de Raad Secundair Onderwijs onder voorzitterschap van Freddy Cloet. De raad keurde het advies unaniem goed op 10 november 2011. Er waren 19 stemgerechtigde leden aanwezig.

2 Advies

De Vlor onderschrijft het belang van technische en wetenschappelijke geletterdheid met het oog op maatschappelijke participatie. In een recent advies pleit hij dan ook voor een algemeen stimuleringsbeleid dat gericht is op talentontwikkeling en op wetenschappelijke en technische geletterdheid.²

Toch geeft de Vlor een ongunstig advies over het voorstel van de overheid om een achtste context 'technische samenleving' toe te voegen aan de onlangs vernieuwde vakoverschrijdende eindtermen. Hij baseert zich op volgende argumenten:

2.1 Er is dringend nood aan een breed maatschappelijk debat over algemene vorming in het secundair onderwijs

Het concept en de invulling van de algemene vorming staan ter discussie.

Verschillende Vlor-adviezen over de geplande hervorming van het secundair onderwijs (o.a. over het rapport van de commissie Monard en over de oriëntatienota hervorming secundair onderwijs) beklemtonen de vraag naar een breed maatschappelijk debat over de algemene vorming. De raad wenst dit te herhalen en vraagt om in afwachting hiervan de huidige eindtermen niet fragmentarisch te wijzigen. Een globale aanpak in het kader van de hervorming van het secundair onderwijs is aangewezen.

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Standpunt over de wijze van aanpassingen van de eindtermen](#), 10 januari 2008, hoofdstuk 4

² Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over een stimuleringsplan voor wetenschappen en techniek in het onderwijs](#), 24 maart 2011, hoofdstuk 2

Bovendien kondigen visienota's van de minister de ontwikkeling van nieuwe eindtermen of de invoering van leerlijnen aan (zoals de conceptnota 'Samen taalgrenzen verleggen' en het actieplan Ondernemerschapsonderwijs 2011-2014). Ook verwijst de beleidsbrief Onderwijs 2011-2012 naar digitale geletterdheid.

2.2 Eindtermen aanpassen kan niet fragmentarisch

De Vlor stelt vast dat de eindtermen stelselmatig uitgebreid worden door de invoering van nieuwe en wijziging aan bestaande eindtermen. Een greep uit de initiatieven van de afgelopen twee jaren in het secundair onderwijs:

- In de eerste graad (2010): moderne vreemde talen, natuurwetenschappen, techniek;
- In de tweede en derde graad (2012): moderne vreemde talen, Nederlands, natuurwetenschappen;
- In het volledige secundair onderwijs (2010): een nieuw concept van vakoverschrijdende eindtermen.

De raad vraagt om eindtermen te evalueren, aan te passen en in te voeren volgens een vastgelegde systematiek (zoals de PDCA-cyclus³). Deze moet de overheid in staat stellen om op objectieveerbare gronden te oordelen over de wenselijkheid van nieuwe eindtermen, gekoppeld aan een globaal oordeel over de studiebelasting van eindtermen.

2.3 Dit voorstel houdt geen rekening met de samenhang tussen wetenschappen en techniek

Technische en wetenschappelijke geletterdheid vormen één geheel. Internationale tendensen bevestigen dit: Europese beleidsdocumenten vermelden de MST-aanpak (math-science-technology); Amerikaanse literatuur heeft het over STEM (science, technology, engineering, maths).

De Vlor vindt het jammer dat de overheid een gespreide aanpak hanteert bij de ontwikkeling van eindtermen voor de tweede en derde graad: vakgebonden eindtermen natuurwetenschappen en vakoverschrijdende eindtermen technische geletterdheid. In het hoger vermelde advies over wetenschappen en techniek vraagt de Vlor om de leerlijn uit de eerste graad (eindtermen techniek van de basisvorming sinds 1 september 2010) door te trekken naar de tweede en derde graad.

De overheid miste de gelegenheid om technische geletterdheid op een coherente manier te integreren in de vernieuwde (aso) en nieuwe (bso) eindtermen voor natuurwetenschappen.⁴ Een kwaliteitsvolle MST-aanpak kan hierdoor niet gegarandeerd worden.

³ Uit de kwaliteitscirkel van Deming: Plan – Do – Check – Act.

⁴ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs, [Advies over eindtermen natuurwetenschappen aso en bso](#), 9 juni 2011

2.4 De toevoeging van een nieuwe context druist in tegen het concept van de vakoverschrijdende eindtermen

De overheid wil met de basisvorming een antwoord geven op de vraag: 'Wat heeft een lerende in Vlaanderen nodig om kritisch-creatief te functioneren in de samenleving en een persoonlijk leven uit te bouwen?' Op basis van deze visie ontwikkelde de overheid een ordeningskader, waarbij zeven contexten met een gemeenschappelijke stam gecombineerd worden:

- **Ontwikkeling van de persoon** in contexten of toepassingsgebieden als (1) lichamelijke gezondheid en veiligheid, (2) mentaal welbevinden, (3) sociorelationele ontwikkeling;
- **in een multiculturele, democratische samenleving** in contexten als (4) omgeving en duurzame ontwikkeling, (5) politiek-juridische samenleving, (6) socio-economische samenleving, (7) socioculturele samenleving.

De combinatie van een stam (met essentiële vaardigheden) en zeven contexten moest een antwoord bieden op de maatschappelijke verwachtingen en 'mikken op een toepassing in het onderwijs gedurende de komende tien tot vijftien jaar'. ⁵

Nu plant de overheid de toevoeging van een achtste context, nl. technische samenleving, waarbij inzicht in de essentie van techniek en een vaardigheid en verantwoordelijkheid van de techniekgebruiker voorop staan.

De Vlor betwijfelt of een achtste context 'technische samenleving' in het voorliggende ordeningskader past. Dat deze nieuwe context enkel op de tweede en derde graad van toepassing is en de overige zeven op het volledige secundair onderwijs, draagt niet bij tot de transparantie. Ook vraagt de raad zich af of de bestaande vakoverschrijdende eindtermen technisch-technologische vorming voor het aso geëvalueerd werden en welke aspecten hiervan geactualiseerd werden.

De raad stelt dat het aanbouwen van contexten niet de juiste strategie is om aan bijkomende maatschappelijke verwachtingen te voldoen. Het onderwijs krijgt te kampen met een toenemende verwachting vanuit de samenleving om maatschappelijke doelen te realiseren. Het vernieuwde ordeningskader biedt voldoende ruimte en juridische onderbouwing voor nieuwe maatschappelijke uitdagingen.

In het raamadvies over educaties pleit de Vlor voor de toekenning van de regierol aan de scholen: scholen beslissen zelf vanuit hun pedagogisch project in welke mate en op welke wijze zij ingaan op educaties. Bovendien zijn de scholen niet alleen verantwoordelijk. ⁶ De raad wenst deze regierol van de onderwijsverstrekkers hier opnieuw te beklemtonen.

2.5 Een proces van vernieuwing wordt gewijzigd nog voor het op kruissnelheid komt

Het nieuwe concept van vakoverschrijdende eindtermen werd op 1 september 2010 ingevoerd. Een belangrijk vernieuwingsproces trad in werking (de oude eindtermen dateren van 2002) met als doel een duurzame verandering in het handelen van leerkrachten en in de schoolcultuur te

⁵ Uitgangspunten bij de vakoverschrijdende eindtermen, <http://www.ond.vlaanderen.be/dvo/secundair/vakoverschrijdend/uitgangspuntenvoetod.htm>

⁶ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad, [Raamadvies over educaties](#), 26 november 2009, hoofdstuk 4

initiëren. De trajecten die de scholen uitgetekend hebben werden reeds opgestart. De toevoeging van een nieuwe context (de eerste in een rij van vele?) betekent een verzwaring van de studiebelasting voor de leerlingen en de taakbelasting voor de scholen. Het gevolg van dit laatste is een organisatorische bijsturing op schoolniveau. De neiging naar een zeker formalisme op de werkvloer is geen denkbeeldig gevaar en werkt contraproductief.

De Vlor pleit voor het vasthouden aan de huidige contexten en om gedurende een welbepaalde periode (minstens tot de uitrol van de hervorming van het secundair onderwijs) geen wijzigingen aan het concept door te voeren. Een evaluatie zal dan moeten bepalen of het orderingskader als referentiekader voor de ontwikkeling van maatschappelijke doelen kan blijven gelden.

Johan Van Ransbeek
secretaris Raad Secundair Onderwijs

Patrick Weyn
voorzitter Raad Secundair Onderwijs